

Äldreomsorgen – en växande bransch utan utförare

I ett nationellt perspektiv har Stockholms län en ung befolkning. Av länets dryga två miljoner invånare är endast 300 000 personer 65 år eller äldre. Detta är dock en bild av dagsläget och inte en bild av framtiden. I likhet med Europa och riket som helhet går länet mot en allt äldre befolkningssammansättning.

Enligt befolkningsprognosen för Stockholms län förväntas antalet äldre att växa till 450 000 personer år 2030. De äldres andel av länets befolkning ökar därmed från 15 till 18 procent samtidigt som de i yrkesverksam ålder minskar från 62 till 60 procent.

Stockholms län kommer även 2030 att ha en lägre andel äldre jämfört med riket (23 procent) men en ökning runt 150 000 personer kommer inte att gå obemärkt förbi. En grundläggande konsekvens av den åldrande befolkningen är att allt färre yrkesverksamma ska försörja allt fler äldre parallellt med att det ökade behovet av vård och omsorg måste tillgodoses.

- Medellivslängden i Sverige är 83 år för kvinnor och 79 år för män. År 2060 beräknas medellivslängden ha ökat till 87 respektive 85 år.
- Dagens 65-åringar förväntas ha 13-14 (män respektive kvinnor) friska levnadsår framför sig.

Från producent till konsument

Som framgår av diagram 1 är det främst åldersgruppen 65-84 som väntas öka under det kommande decenniet, uppskattningsvis med 70 000 personer. De stora pensionsavgångarna kommer att påverka arbetsmarknaden men

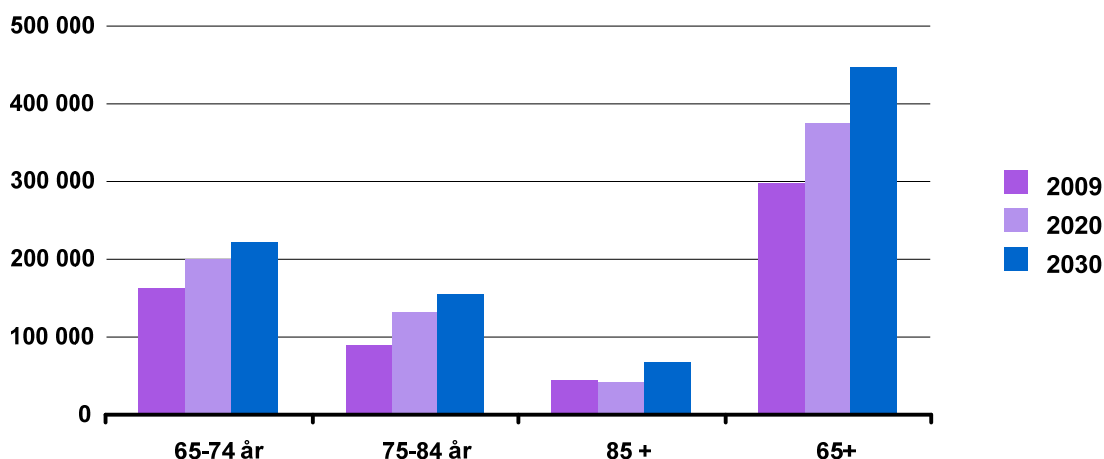

Diagram 1. Befolkningsprognos för äldre i Stockholms län, antal personer fördelade efter ålder 2009, 2020 och 2030. Källa: SCB

ingen dramatisk stegring av efterfrågan på vård och omsorg väntas under de närmaste åren. Stockholms län kommer att ha en stor grupp äldre som är relativt friska och lever ett fortsatt aktivt liv med socialt deltagande och en förhållandevis hög levnadsstandard. Pensioneringen innebär att man drar sig tillbaka som producent, men inte som konsument och denna förhållandevis resursstarka grupps behov och efterfrågan väntas bli ett allt viktigare tillväxtområde. Seniorernas ökade efterfrågan på anpassade varor och tjänster kan generera så väl nya konsumtionsmönster som marknader och arbetstillfällen.

Snabbt ökad efterfrågan efter 2020

Runt år 2020 står länet inför en brytpunkt. Efter att ha varit huvudsakligen oförändrad under tio år börjar även gruppen om 85 år och äldre att växa, först med 1 000 och senare med 4 000 per år. Under loppet av ett decennium väntas gruppen att öka från 43 000 till 68 000 personer, ackompanjerat av en kraftigt stigande efterfrågan på vård och omsorg. Trycket kommer att öka på insatser som bostadsanpassning, trygghetslarm, hemsänd mat, dagverksamhet, tillfälliga boenden, färdtjänst, hemtjänst, särskilda boenden med personal dygnet runt samt vård på både sjukhus och vårdcentraler.

Andel i Stockholms län med särskilt boende respektive med hemtjänst/boendestöd (2008)

Ålder	Med särskilt boende	Med hemtjänst
65-79	2	4
80-89	12	21
90 +	34	35

Källa: Socialstyrelsen

Särskilt boende och hemtjänst är mest vanligt bland de allra äldsta. Om andelarna med särskilt boende är oförändrade väntas antalet att öka från dagens 17 000 i länet till 27 000

personer år 2030. Särskilda boenden är redan idag en bristvara i flera av länets kommuner. Motsvarande beräkning för hemtjänsten ger en ökning från 28 000 till 44 000 personer. Framtidsprognoser brukar vara mer eller mindre tillförlitliga men att länet kommer att få allt fler äldre och att detta kommer att kosta är obestridligt. Äldreomsorgens framtida finansiering har varit föremål för både debatt och förtegenhet men oavsett offentlig eller privat finansiering så måste det finnas personal.

Framtida utmaningar

- ▶ Länet måste kunna attrahera omsorgspersonal, både geografiskt och yrkesmässigt.
- ▶ Personalen måste ha yrkeskompetens och det bör finnas flera vägar som leder till denna.

Existens och kompetens – vem ska göra jobbet?

Personalen är den viktigaste resursen inom äldreomsorgen, men frågan hur framtidens eskalerande behov ska mötas är fortfarande obesvarad. Äldreomsorgen är personalintensiv och arbetet handlar i stor utsträckning om personlig omvårdnad där möjligheterna till effektivisering är begränsade. Tillgång till personal är och förblir därmed sektorns centrala fråga. Personaltäthet i äldreomsorgen är knappast en av länets paradgrenar även om det finns stora skillnader mellan olika kommuner och verksamheter. Jämfört med riksgenomsnittet har länet en lägre personaltäthet i både hemtjänst och äldreboenden.

Men personal ska inte bara finnas, en god omsorgsverksamhet präglas även av utbildning och kontinuitet. Även här placerar sig Stockholms län på den sämre halvan då jämförelsevis låga andelar av personalen har yrkesförberedande utbildning eller eftergymnasial utbildning om minst två år. Relativt riket kännetecknas en majoritet av länets kommuner av en större rörlighet i personalstyrkan med konsekvens att de äldre

har sämre möjligheter att fortlöpande få träffa samma personal.

Stockholm har med sin förhållandevis unga befolkning potential för att utbilda i alla fall en del av personalbehovet. Vårdutbildningarna lyckas dock inte locka studenter i någon större utsträckning. Av de 18 500 elever som slutförde gymnasieskolan i Stockholms län 2009 var knappt 300 från något omvårdnadsprogram. Intresset tycks även lägre i länet jämfört med riket, andelen avgångselever från omvårdnadsprogrammet ligger runt en procent jämfört med tre procent i riket.

Utbildningsinsatser behövs även för den befintliga personalen. Omkring en tredjedel av dagens personalstyrka saknar formell omvårdnadsutbildning och bland de nyrekryterade är andelen än högre. Detta kan jämföras med förskolan där ungefär fem procent saknar utbildning. Samtidigt anordnar kommunerna ofta egna lokala eller regionala utbildningar för personalen inom äldreomsorgen, dessa utbildningar syns inte i ovanstående uppgifter.

Ett annat alternativ för att möta den väntade arbetskraftsbristen är att förmå personal att flytta till länet, antingen från övriga riket eller från utlandet. När det gäller övriga riket måste Stockholms län konkurrera både med ett högre kostnadsläge och med det faktum att personalbehovet är än större utanför länet. När det gäller utlandet konkurrerar länet även med det övriga Europa. I den mån personal hämtas utanför landet behövs inte bara vårdutbildning utan även goda kunskaper i svenska språket.

Kontakt

Vill du veta mer kan du kontakta:

Gunhild Graseman
Länsstyrelsen i Stockholms län
Enheten för analys
Tfn 08 785 50 61

Om Nutid & framtid

Nutid & framtid är en analysserie från Länsstyrelsens analysenhet. Syftet med serien är att öka kunskapen om förutsättningarna för regional utveckling i Stockholms län.